

kend, mis on leitud Saare kl Hansu tl maalt; 3) kustki Väike-Kongutast leitud vasarkirve teraosa.

Raua-a ja kalmeid on arvatavasti järgmised vared: 1) Vihavu kl Laari Antsu tl maal, talust umb. $\frac{1}{4}$ km idas; 2) Nasja kl Ermatsi tl pöllul, talust $\frac{1}{2}$ km läänes, niinim. „Varrete“ nime all tuntud; 3, 4) Nasja kl Jaasi tl pöllul, talust $\frac{1}{4}$ km läänes 2 varet; võimalik on, et ka 5) Lembevere kl Päeva tl pöllul olev kalme on eelajalooline; E. Rahva Muuseumis on pronksist asju, mis võivad olla siit pärit.

Varemast raua-a jast on pärit Ulila mōisas aiatöö juures 1875. a. leitud rooma raha.

Nooremast raua-a jast on järgmised leiud: 1) araabia raha kustki Puhja kihelkonnast; 2) hoburaud-sõlg Konguta valla Andrese tl maalt; 3) tuluseraud, 3 odaotsa, kirves jne. kustki Konguta vallamaja lähedalt.

Maalinn: Siidri linnamägi, $\frac{1}{2}$ km Kavilda vene kirikust, preestri pöllus.

Ajalt ebamääraseist muinasjäänuseist olgu mainitud 2 ohvrikivi aukudega: 1) Puhja kl Juraku tl pöllus, umb. 1 km talust idas, 7 auguga; 2) Tännsilma kl Tatriku tl heinamaal.

Ka näidatakse Katku kalmet (Reenu talu juures) ja Põhjasõja aegseid kabeleid (Juhu talu Nasjas). Kavilda lossist ehk Siidri linnast on vähene kivivare järele jäanud, mis aga rohkete muinasjuttudega seotud. Puhja kiriku ümber olevas vanas matusepaigas leidub ka mõni paarisaja-aastase eestikeelse pealkirjaga hauakivi. Aineline vanavara (riided jne.) on linna mōjul juba häübunud.

Mōisad. Vana-Kavilda mōisa (saksa k. Alt-Cawelecht), kirikust 3 km ida pool. Oli juba 14. aastasajal Tiesenhausen'ite soo omandus. Poola ajal muutis Stefan Bathory mōisa kuninglikuks majandusmōisaks, aga Sigismund III andis ta Tiesenhausen'itele 1588. a. tagasi. Gustav Adolf annab mōisa Sparre'le. 1655. a. on mōisapidajaiks Flemming'id. Langes reduktsiooni alla; sest ajast riigile jäanudki. Plaanistati ja jagati juba 1868. a. väikekohtadeks.

Uue-Kavilda mōisa (saksa k. Neu-Cawelecht), kirikust 3 km kirde pool. On osa end. Kavilda mōisast. Samuti kui Vana-Kavilda riigile läinud, plaanistatud ja jagatud.

Suure-Konguta mōisa (saksa k. Gross-Congota, endine Kongota = Kongethal), kirikust 14 km lõuna poole. Kuulus juba 13. aastasajal Tiesenhausen'ite soole, kes Konguta lossi 1260. aastal on ehitanud. Jäi neile 16. aastasaja keskpaigani. Gustav Adolf annab mōisa Sparre'dele. On 1655. aastast peale Flemming'ite käes, kelt ta v. Loewenstern'idele läks. Langes reduktsiooni alla. Kata-riina II annab mōisa 1791. a. v. Greig'idele, kelle käte ta selle jätab kuni 1835. a. Pärast seda mitmete käes. Võõrandati Ungern-Sternberg'idelt. Plaanistati ühes juurdekuuluva Pommeri karjamōisaga 1922. a., kuna Palu karjamōisa varemini kanditaludeks tehti ja hiljemini ära müüdi. Käo mōisa on aga endisele omanikule jäanud. — Härrastemaja kahekordne kiviehitus.